

Časopis s podobami za slovensko mladino.
S prilogo „Angelček“.

Štev. 5.

V Ljubljani, dne 1. maja 1907.

Leto XXXVII.

Majnik.

Govorilo dete mami,
govorilo dan na dan:
„Kdaj za snežnimi gorami
cvetni majnik se predrami,
kdaj posesti to ravan?
Jaz tako želim že cvetja,
jaz tako želim že petja —
mama, li želim zaman?“

Mama dete tolažila,
tolažila in mirila:
„Čakaj malo, dete zalo,
skoro bodeš radovalo
se v vonjavi majnika.
Zdaj ga vesna že oblači,
da odičen prikorači
kot iz rajskega svetá.“

Dete mamicí verjelo,
vdano čakalo, želelo,
da zacvel bi solnčni maj.
Čakalo tri dneve cele,
tri noči srebrno-bele
in pričakalo tedaj
prihod majnikov svečani.

Z vesno, sestrico, ob strani
trosila sta po poljani
cvetja radodarnih rok.
Travniki, polje, gozd in log,
vse je v hipu oživelo,
oživelo, zadehtelo
divno pod neba obok.
Dete pa je po livadi
za metuljčki letalo,
cvetje roznate pomladi
v vence drobne splevalo.

*

Pa je prišel dan slovesa,
dan nesrečen, nepozvan,
bolne žalosti zavesa
zagrnila je ravan.
Vso krasoto je odplaval
časa trdosrčen val,
trpko bol samó ostavil,
majnik je slovó jemal.
Detece pa je s solzami
govorilo žalujoč:
„Majnik, majnik, kaj ti z nami
dolgčas je, da speješ proč?“

Ah, ne hodi še, ne hodi,
tu pri nas na veke bodi,
v polju, v vrtu, ókrog koč!“

Zasmejál se majnik živo,
cvetna jadra svojih kril
brž razpel je nagajivo,
pa takó se poslovil:
„Dete, ti nedolžno dete,
kaj tako se žalostiš,
če livada zdaj odcvete,
če premine paradíž!
Védi dete, ko bi jaz
leto celo, dolgo zimo
tu ostati htel pri vas,
svoj razgrinjati vam kras:
mnógi bi hodili mimo

mrzli, brez zanimanja,
brez čutečega srca.
A po drugih pokrajinah,
drugih gorah in ravninah
hrepeneli bi po meni,
hrepeneli bi solzni,
toda vesni razcveteni
v vek ne zrli bi v oči.
Pa je, veš, tako na sveti:
vse se menja in vrti se — —
tudi meni zdaj mudi se,
vam ne morem več cveteti.
Toda vrnem se ob leti.
In tedaj vam spet zasijem,
polje vaše okrasim,
novih nádej spet vam vlijem,
srca vaša vzradostim.“

V. V-rt-v-c.

Pogreb mrtve rože.

Spisal Václav Kosmák. — Preložil Jožef Gruden.

Na višini sredi senčnatega vrta stoji v lesu prijazna lovska hiša. Pročelje ji je obrnjeno na rodovito, pogorsko pokrajino. Na severni, izhodni in zapadni strani so gosti, temni lesovi. Skozi vrt teče žlobudrav, kakor kristal čist potok, ki prihiti iz gozda.

Poletnega večera je sedela na vrtu med razcvelimi cveticami lovčeva Kristinka z vezenjem v roci. Med delom je pela napev ljubke narodne pesmi.

Preprosto počesano glavo je imela sklonjeno nad vezenjem, lici sta ji cveteli zdravja in široki, kostanjevi kiti sta ji slikovito padali preko pleč na klop.

Okna na strehi so še gorela v poslednjih žarkih zahajajočega solnca, iz lesa je zvenela tisočera pesem krilatih pevcev, vrt je bil sama vonjava, listje je šepetalo, potok žuborel in sredi teh natornih krasot je sedela deklica in prepevala od srca z zvonkim, čistim glasom. Ptíči so za trenutek utihnili ter začudeno prisluševali.

Kadar je pa dopela, je položila roke z vezenjem v naročje ter se zagledala sanjavo v ono stran, kamor je zašlo solnce in kjer je zdaj žarela le še večerna zarja. Jelo se je mračiti. Utrgala je rožo, jo poljubila in poduhala ter se iznova zagledala v bledečo daljavo.

Pa se je prikazal na nasprotni strani nad gozdom velikí zardeli mesec kakor prikazen iz drugega sveta. A jedva je opredel z nitkami svojih

čarobnih žarkov les in vrt, že se je začelo novo življenje okrog krasne, v sanjavo zamišljenost vtoplejene deklice.

Z utrgane rože, ki jo je malomarno držala v roki, je zletel zlatoglav hrošček, zasvital se v svitu mesečnem, potožil sladko kakor struna na harfi ter izginil v senci gostega grmovja. To je bila dušica utrgane rože, ki je zletela z mrtvega rožnega telesa — proč — daleč — kdo vé kam?

Mrtva roža je pa pala Kristinki iz rok na tla, a jedva se je doteknila hladnega travnika, že je zamrgolelo vse naokrog. Prihitali so blisteči grobarji ter kopali grob mrtvi roži pod grmom, kjer je bila razcvetela. Komarji so začeli trobiti in vabiti k pogrebu, a tam zadaj nekje za hišo je tožila tekica. In prišlo je na pogreb mnogo pogrebcev. Iz grmovja ob potoku so prileteli nočni metulji v žalnih krilih, iz lesa hrošči rogači, in kjer je bil kakšen ptiček in kjer je bil kakšen cvet, vse je prišlo izkazat zadnjo čast rožni krajici.

Rogači so vzeli mrtvo rožo na ramena ter jo nesli h grobu. Ob njih strani so šle kresnice bakljonoske, pred njimi pa družice šmarnice, anemonke ter spominčice pozvanjajoč z dišečimi zvončki. Zadaj pa so stopale ostale cvetice ter je poletaval zvoneč, tarnajoč zbor mušic in komarjev.

V senčnatem grmovju so peli slavci tako otožno-sladko, da se je srce topilo, a globoko tam iz gozda je bilo slišati žalostni kukavični „kuku“, kakor bi zvonilo h grobeu.

Ko so prinesli mrtvo rožo h grobu ter jo položili vanj, je namah potihnilo po vsem vrtu, le iz rožnih grmičkov je zazvenel še spev uveli družici v slovo:

„Krasna roža, solnčna hčerka,
blagor tebi, da si strta,
iz gredice solnčnojasne
pravočasno v grob zaprta.
Preden ti je čas razpršil
žarno cvetje širom vrta,
krasna roža, solnčna hčerka,
blagor tebi, da si strta.“

V lesu je zazvenel lovski rog.

Spev cvetic je mahoma utihnil, in čarobno življenje ob pogrebu umrle rože je naglo minilo.

Kristina se je vzdramila iz zamišljenosti ter se začudeno ozrla po vrtu. Mesec je bil še precej visoko ter je lil srebrno zarjo na dišeče cvetice, ki so nepremično stale okrog; slavčki so peli kakor sploh, a Kristina ni vedela, ali je gledala ta prikaz v resnici ali je bil le sen?

Z okna je zazvenel prijazen glas: „Kristinka, pojdi pognit mizo, oče se vrača z lova, — je že dal znamenje.“

Kristinka je hitro zbrala vezenje ter odhitela domov, pozdravit ljubega očeta, ki se je vračal iz grada.

Pomladnji cvet in vonj.

Škrjančkova pesem.

Pod jutranje nebo
se je škrjanček vzpel
in pesem prelepo
o pomladi zapel:

„Stotisočkrat
pozdravljena
sred naših trat,
devojčica pomlad!

Glej, koder polje, koder pot
in kjer je gozd in vas,
prej črna žalost vsepovsod
je stezala perot — —

Sedaj pa sladki tvoj smehljaj
objel je stvarstvo vse,
in tiha vas in temni gaj
spremenjena sta v raj — —

Stotisočkrat
pozdravljena
nosilka nad —
devojčica pomlad!“

Staroselski.

Pomladi v pozdrav.

Širna poljana je zašumela,
solnce je vstalo izza gorá,
slavec zapel je pesem milobno,
jaz pa zavrnil sem iz srcá.

Zvončki zvonijo v zeléni trati,
sanjice zlate sniva poljé,
vetri šumijo skozi gozdove,
radosti vriska slednje srcé.

Bodi mi zdrava, širna poljana,
šúmi veselo vesni v pozdrav!
Sreča neznana plôve v deželo,
pesem doni od tihih dobrav

Bratje, pokonci! Pomlad je tukaj,
pesmi vesele pojmo na glas,
v pisane vence rožice vijmo
in uživajmo pomladi kras!

A. Erjavec.

Pomladnja radost.

Na vasici, na vasici
spet veselje je doma,
pesmice pastir prepeva,
deca mlada se igra.

Z vencem zlatim vesna mila
šeta po vasici spet,
na poljani poleg cveta
kljuje tisočerni cvet.

Oj, in vetrič pomladanji
diše čez ravnó poljé,
v mladih, srečepolnih prsih
rádosti drhti srcé . . .

Semjonov.

Pojó, pojó škrjančki . . .

Pojó, pojó škrjančki
nad njivami veselo,
zavladala je zlata
pomlad nad zemljo celo.

Vesele pesmi deca
v naravi zdaj popeva,
še starčku ob teh glasih
mladost srce preveva.

K življenju in vstajenju
narava vsa nas vabi,
turobne misli človek
v prostosti zlati zabi.

Le pojmo in bodimo
veseli v vesni zlati,
dokler življenje resno
veselja nam ne krati!

Stepin.

Blago srce.

Povest. V spomiu † ravnatelju Jožefu Hubadu. — Spisal *Juraj Pangrac*.

Kadar zrem ob tihih večerih na jasno nočno nebo, posejano z milijoni zvezdâ, žarečih kot svetle lučke iz neskončne daljave; se mi zdi, da glegajo dol na mračno zemljo nebeška očesca, mila in prijazna kakor odsvit rosnih kapljic v mladem jutru, kakor lahni polet plahih srn v zelenem gaju, kakor pogled v nedolžno detinsko oko. In mehko mi je tedaj ob srcu. Lepa, sladka čustva se mi vzbude, porojena iz bajnosti takih večerov, in moja duša zasanja . . .

Kadar sem govoril z njim, z ravnateljem *J o ž e f o m H u b a d o m*, mi je bilo, kakor da zrô moje oči svetle lučke v neskončni daljavi, mile in prijazne svetle lučke, božja očesca na jasnem nočnem nebu; in tako mehko in prijetno mi je postalo pri srcu, kakor ob tistih tihih večerih, ko se vžigajo mile zvezdice na nebu in se raduje nad njimi moje oko. Resnično, mil in prijazen je bil gospod ravnatelj Jožef Hubad, mil in prijazen kakor odsvit rosnih kapljic v mladem jutru, kakor lahni polet plahih srn v zelenem gaju, kakor pogled v nedolžno detinsko oko; miloba sama ga je bila in ljubezen . . .

Zahajal sem večkrat k njemu. Imel sem brata, njegovega učenca, in sem hodil povpraševat, kako je z njim, ali se uči pridno ali ne. In še zdaj vidim gospoda ravnatelja, kako je bil vesel tedaj, ko je še mogel hvaliti svojega učenca. A tudi pozneje, ko je postal brat lahkomišeln, ni lopnil gospod ravnatelj po njem, češ, tak je in tak, lenuh, malopridnež . . .; ampak izrekel je grajo sicer odločno, a vendar narahlo, previdno, tako da se mojemu srcu, ki je tako ljubilo brata, ni zasekala prehuda rana . . . In ko sem zahajal k njemu povpraševat o bratu, sem spoznal njega samega. Vsakrat, ko sem odhajal, mi je vstajala v duši njegova podoba vedno više in više. Izprva temni obrisi so se jasnili. Nekoč sem zaznal, da je ta podoba v moji duši oživila. Zagledal sem nje popoln izraz, s katerega je sevala sama miloba in prijaznost; nje oči, v katerih so se utrinjali žarki plemenite duše, zlatega srca; zaslišal sem njen glas — sestrina, materina beseda bi ne mogla biti bolj gorka, ljubezniveja . . . In nič se nisem izpraševal — vedel sem natanko: to je on, gospod ravnatelj Jožef Hubad, vzor prijaznosti in milobe . . .

Ko sem stopil v zadnjih letih nekoč zopet v njegovo pisarno, sem jo našel prazno.

»Kje je gospod ravnatelj?«

Povpraševal sem in zvedel, kaj se je zgodilo. In moja duša je ostrmela . . .

Zgodba je kratka:

Nevajenemu hlapcu se je splašil mlad konj sredi trga v Kranju. Na pol razbit voz, oje moleče na stran! Tako je divjal konj dalje. Hlapec je

obležal nezavesten na licu nesreče. Ljudje so hiteli na pomoč, a niso mogli udržati zbesnele živali. V hipu je bil konj na klancu, ki drži od »stare pošte« k mostu. Divje se je podil navzdol.

Pravtakrat se je peljal v kočiji s tedanjim deželnim šolskim nadzornikom, ki je prišel nadzorovat kranjsko gimnazijo, gospod ravnatelj od mostu gor po klancu proti »stari pošti«. Ko gospoda zagledata pretečo nevarnost, vstane gospod nadzornik prvi, da skoči iz kočije. A se onesvesti in omahne preko kozla, da mu pade glava skoro do ojesa. Trenutek groznega pričakovanja — kaj bo? Silen tresk! Razbiti voz trči ob prednji del kočije. Glava nadzornikova bi bila zdrobljena, da ni tega z lastnim telesom zabranil gospod ravnatelj Hubad. Predno sta trčila voza skupaj, se je bliskovito vrgel vmes — ter kot zagvozda pogubljal sebe, da otme bližnjega . . . Redka je na svetu tolika velikodušnost ! . . .

Ljudje, ki so prihiteli na pomoč, so preprečili nadaljno nesrečo. Zrinili so voza narazen, spravili zdivjanega konja na varno in odpeljali gospoda v gostilno k »stari pošti« vrh klanca. — —

Poglavitni zapovedi krščanske ljubezni sta: »Ljubi Gospoda, svojega Boga, iz vsega svojega srca in iz vse svoje duše in iz vse svoje misli; svojega bližnjega pa kakor samega sebe«. Ljudje, videvši, kar se je bilo dogodilo, so strmeli v gospoda ravnatelja in govorili: »Resnično, ta je junak! Storil je več, kakor je zapovedano. Tvegaj je lastno življenje za svojega bližnjega«.

Znanci in prijatelji so stopili k gospodu ravnatelju, mu stiskali roko in klicali: »Pozdravljeni, junak ljubezni do bližnjega!« In okoli stoječi so zaorili: »Živio, gospod ravnatelj Hubad! Živio, junak ljubezni do bližnjega!« . . .

Ko se je zopet zavedel deželni šolski nadzornik, in so mu pokazali rešitelja, so mu zaigrale solze v očeh. Razprostrl je roke, in stara gospoda sta se ginjeno objemala in poljubovala kakor brata, ki se po kruti vojski nepričakovano zopet snideta v očetovi hiši . . .

Gospod ravnatelj ni čutil koj izprva nikake posebne poškodbe. Preveč so še vplivali nanj pravkar minuli dogodki. A drugi dan so ga že morali prepeljati v deželno bolnico. Smrtni angel je že plahutal ob njegovi bolniški postelji. Mrtvaška sveča mu je že gorela. A junak je zmagal smrt. Okreval je toliko, da je mogel po zdravniškem nasvetu na morskó obal v Kraljevico. Bivanje ob morju in kopanje v morski vodi mu je dobro delo. Ljubo zdravje se mu je nepričakovano urno vračalo. Sam je pisal: »Zdrav sem kot riba! Upam, da se kmalu vidimo«. — —

Tako so pravili. Zdaj sem vedel, zakaj ni gospoda ravnatelja v pisarni. In ko sem vse izprašal in izvedel vse, sem ves prevzet vzkliknil: »Tako je mogel storiti samo on!« Poslovil sem se in nastopil pot proti domu. V moji duši pa je zažarela podoba gospoda ravnatelja v novi luči, v novem svitu; silna in veličastna, da sem obstal pred njo in strmel

vanjo. Gospod ravnatelj je izvršil junaški čin ljubezni do bližnjega: v smrtni nevarnosti je rešil bližnjega gotove pogube. Izpolnil je največjo zapoved krščanske ljubezni ter postal v resnici, kakor mu je ljudstvo klicalo: junak ljubezni do bližnjega! . . . Tedaj je zahrepenelo moje srce po bogastvu in lepoti njegove velike duše . . .

Naenkrat pa sem se prijel za glavo in bridko zaječal. Težka, moreča misel mi je presunila dušo.

Spomnil sem se prijatelja izza mladih let, ki je — res čudno! — na isti način tvegaj svoje življenje v prid svojemu bližnjemu in — umrl! . . . Z vso gorkoto svojega srca sem ljubil gospoda ravnatelja; zato sem se zbal za njegovo življenje ob tem spominu. Prestrašil se, da bi še on ne umrl, in zaječal sem bridko in se prijel prestrašeno za glavo.

»Ne, ne bo umrl! Sam piše, da je zdrav kot riba!« sem si rekel. A misli na usodo pokojnega znanca so me popolnoma prevzele, in slutnje, nemile in krute, so me vsega prešinitile, da nisem verjel, kar sem pravkar sam izrekel. »Ne, ne bo umrl!« sem zatrdil iznova. A to me ni utolažilo. Slutnje, zle in moreče, so govorile neprenehoma mojemu srcu: Kakor s prijateljem, tako se bo zgodilo tudi z gospodom ravnateljem. Iz ljubezni do bližnjega je tvegaj življenje . . . Tako je storil tudi gospod ravnatelj. Junaški svoj čin je zapečatil prijatelj s smrtjo; tako se zgodi tudi z gospodom ravnateljem — umrl bo . . .«

»Ne, ne bo umrl! Sam piše, da je zdrav kot riba!« sem ugovarjal zlim slutnjam in jih izganjal iz srca. A slutnje so se mi režale v obraz in vpile neusmiljeno: »Zaznamovala ga je že smrt; on pojde po zaslužen plačilo; ne skrbna postrežba zdravnikov, ne južne sape, ne morske obali . . . nič mu ne more pomagati več: umrl bo« . . .

»Ne, ne bo umrl, še ne sme umreti!« sem vpil in ugovarjal. Ljubil sem gospoda ravnatelja; a besede so prešle brez tolažbe, srce pa je krvavelo ob teh groznih slutnjah . . .

Pospetil sem korake, obračal misli na predmete v neposredni bližini; a zle slutnje le niso izginile iz srca. Doma sem vzel spominsko knjigo v roke, da se zamotim. Odprem in pogledam. Kaj se mi je odprlo? Moje oči zagledajo vrstice, ki jih je s tresočo roko zapisal v knjigo moj prijatelj nekaj dni pred svojo smrtjo!

»Kadar bodem mirno spaval,
spaval, kakor mrtvi spé.
knjigo to boš prelistaval
in spominjal se na mé;
in rekel boš: enkrat je bil,
pa črni grob ga je zakril.« — — —

Kolikorkrat še sem prečital te priproste pokojnikove vrstice, vselej se me je polastila neka otožnost; menda zato, ker so tako resnične in jih je zapisala prijateljeva roka, preden je zastala. Danes pa so me naravnost pretresle . . . Kakor da sem s temi vrsticami zavrtel ključ v ključavnici

— dveri so se odprle na stežaj in pajčolan, ki ga je spletel čas, se je strgal na mah: pred duševnimi očmi zagledam prijatelja kakor živega, in knjiga njegovega življenja se je odprla. Prelistaval sem knjigo, in zamislil sem se v življenje in smrt prijateljevo tako živo, da sem pozabil na vse drugo na svetu, da so izginile celo zle slutnje iz mojega srca . . .

Da: »Enkrat je bil» . . .

Kdo?

On, J a n k o S a v i n š e k, najboljši dijak cele gimnazije, ki je daroval svoje mlado življenje za svojega bližnjega. In ta bližnji mu ni bil prijatelj, ampak celo sovražnik.

Prijatelj izza mladih let! Zemske ostanke ti krije črni grob, a jaz te gledam pred seboj, kakor da stojiš živ pred menoj; tvoj duh je oživel in vstal v spominih nate, ki so se danes s tako silo vzbudili v moji duši. A ti spomini, milj in dragi mojemu srcu, so kakor vznesena pesem junaški ljubezni do bližnjega. Oteti jih moram pozabnosti!

Náte jih, te spomine, tu so! Svetijo naj v mlada srca kot luč na merniku, kot zvezda na nebu! . . .

I. Ob sklepu šolskega leta.

Ob mračnem dežju in v mrzlih dneh čepe mravlje po skritih kotičkih v mravljišču, stisnjene in plahe, zevajoč po solncu. Ali pa tavajo in se opotekajo po rovih in prehodih ter se skrekvajo in zvirajo, težko pričakujoč ljube svobode na gorkem solncu. Ko pa po dolgem času zopet posije zlato solnce žarko in ljubo na zemljo, tedaj pa privabijo njegovi topli žarki te marljive živalice iz njih gnezd in skrivališč na dan, na luč. In brž zamrgoli vse črno mravelj na površju in okrog mravljišča. Veselo privzdigujejo nožice in ljubko tapljajo s tipalnicami, zibajoč se v gorkem solncu, veseleč se zlate prostosti.

Tudi dijakom novomeške gimnazije je po dolgi, trudapolni dobi posijala zopet enkrat težkopričakovana prostost: šolsko leto se je zaključilo, in marljive mravlje — pridni in vztrajni dijaki vro iz svojega ljubega, a vendar le pretesnega mravljišča — iz starinskega šolskega poslopja — na solnce, na svobodo. S smehom na licih in z radostjo v srcu pozdravljajo prvi prosti dan, prvi korak k počitku, v ljubo prostost . . .

Glej, hrupno je pravkar zašumelo pri glavnem izhodu iz šolskega poslopja, nato pa se je usulo, kakor roj čebel iz panja, s hrupom in med glasnim, veselim govorjenjem vse polno dijakov na prosto. In v hipu je vse naokoli poplavljenno od samih mladih, nadebudnih ljudi: ob šolskem poslopju, frančiškanskem samostanu in na glavnem trgu je dijakov vse živo. Aj, solnce je zasijalo in pridne mravlje so oživele: šolsko leto se je zaključilo in dijaki so prosti, prosti . . .

Krepko vsrkava ljuba mladež, polna življenja, sveži, čisti zrak in udarja krepko s peto ob tla in z dlanjo ob dlan. Srce ji vriska veselja, noge so ji lahne in skočne kakor v majniškem solnčnem jutru . . .

Mali dijaki, še otroci, živa kopa jih gre; duška dajejo svojim čutilom in vpijejo kar vprek, ne oziraje se ne na levo, ne na desno. Kot vrabiči v prosu čebļajo in cvrčijo; dosita so se navžili tečne dušne kaše v pravkar minulem šolskem letu in zdaj polete prosto, čisto po svoji volji, dragim svojcem v naročje. Še ne vedo, kaj je ločitve čas; zato ne čutijo kdovekaj, ko se odluči od gruče ta in oni . . . »Na svidenje v jeseni!« zaorijo in mu stisnejo roko, ali pa tudi ne — in gredo dalje; s koprnečimi dušami, z bajnimi nadami v srcu gredo dalje, ljubemu počitku nasproti . . .

• In starejši, že celi gospodje, nekateri že porastli z razboritim puhom, z brčicami pod nosom, tudi tem se pozna, da jim je namerjen korak v prostost, v odpočitek, da je nastopila njih doba . . . Kako fino so sicer stopali ob svečanostnih prilikah, se ponašali z gosposko umerjenimi koraki ter se kretali sploh elegantno. A danes? Danes pa stopicajo gor in dol brez gosposke hoje, brez reda, kakor da bi ne znali hoditi. Danes obstajajo brez potrebe, pogledavajo semintja, si pripovedujejo, se izprašujejo, smeјajo, pa zopet stopajo in stopicajo dalje brez reda, z neumerjenimi in prav nič gosposkimi koraki in kretnjami. Začutili so, prestopivši šolski prag, prijetno toploto v prsih, ki se jim je polagoma razširila in razlila po celem telesu ter ogrela in obudila vse odrevenele žile in žilice. In lahke in skočne so jim postale noge, in gorko njih srce bije hitreje, skoro slišno in veselo, kakor le malokdaj v življenju. Čas počitnic, zlate svobode, je tudi njim vdahnil veselje v srce, da so jim zagorela lica in oči, da se jim je razvezal jezik, da so njih lahne noge samozavestno udarjale s peto ob trda tla, se jim ustavljale, pa zopet neugnano brzele svojo pot dalje . . .

Počitnic solnce je torej zasijalo: šolsko leto se je zaključilo, trud in delo je minilo, in dijakov kar mrgoli ob šoli, samostanu, na trgu. Ko se poleže prvi šum in hrum, ta in oni še enkrat hvaležno pogleda tja na šolsko poslopje, pod katerim krovom je zopet eno leto dobival modrosti in znanosti, kjer je prebil marsikatero veselo urico. Polagoma se razprše tudi poedinci. Mir spet zavlada okrog šol.

Sredi trga sreča sinek očeta, ki je došel na vse zgodaj ponj v mesto. Ni mogel več strpeti; gnalo ga je k sinku, da čimprej sliši iz njegovih ust, kako je tudi to pot izpadlo. Prepustil je skrb za konja popolnoma hlapcu, kar ni bila sicer njegova navada, ter odšel na trg in obstal na voglu, koder ima priti njegov ljubljeneц, sin Janez, ponos in veselje očetovega srca. Ko ga zagleda, veselega in glasnega v gruči, mu zažare od veselja oči, in lahen smehlјaj se mu zaziblje na ustnih. Stopi izza vogla in se pomeša med množico. Ko se srečata, mu pomigne na stran ter vpraša, pričakujoč veselega odgovora: »Bo, Janček?« Sinek se oprime očetove skrbne in dobre roke, pogleda očetu hvaležno v oči in srce mu zatrepče od blaženosti, ko izreko njegova drhteča usta: »Bo, oče, odličnjak sem; prvi, so rekli, v celem razredu.«

Prijazno se nasmehne oče, prijetno presenečen, in reče: »Le brž na prej, da zvedo o tem še mati in drugi doma.« Naglo se zasuče in odkoraka ponosno in veselo in z velikimi nadami v srcu poleg sinka s trga.

Tam iz veže v stranski ulici je pogledala zdajpazdaj boječe in plašno siromašna kmetiška mati, pričakujoč njega, za katerega je že toliko pretrpela. Pričakovala ga je s tesnobo v srcu, z bridkostjo na licih in z žalostnimi očmi. Zdelo se je, da leži tej ubogi skrbni ženi mlinski kamen na prsih, tako ji je stiskala srce moreča skrb in jo dušila. Rekli so ji: on je talent, a noče, ne mara . . . ; pa ona je vedela, da je sin le revež, da je lačen in zato ne more; in povedala je tako, pa ji niso verjeli . . . Pogledavala je torej iz veže in ga pričakovala, pričakovala z morečo negotovostjo . . .

Zdaj ga zagledajo njene objokane, a žive oči. »Zdaj prihaja . . . on je . . . Bog ve, kaj bo!« . . . Gleda vanj z nestrpno napetostjo. Videti je resen kot vselej; e, revnemu dijaku se že na sto korakov pozna, da mu je želodec večkrat prazen, da mu je lakota navaden gost. Le prehitro se mu zresni obraz, in smeha ni na njega upadlih licih . . .

»Zakaj ne pokima? Ah, Bog ve, kako je!« . . .

Zagleda jo in spozna. Prešine ga veselje. Zavzdigne klobuk, in usta se mu veselo raztegnejo. Ne utegne se niti pošteno posloviti od tovarišev in jim stisniti roke. »Pozdravljeni!« jim zavpije oddaleč in zdrči naravnost k materi ter ji v eni sapi zakliče: »Ljuba mati, vse dobro!« . . . Materi se iznova porosi oko; nega pa, ki je toliko hudega prebil to leto, prevzamejo mehka čustva. Objame mater goreče ter jo iskreno poljubi . . .

Po stranskih skritih ulicah je korakal, pravzaprav drsal dijak s povešeno glavo in s potrtem — strtim srcem, kakor da bi nosil težo vsega sveta na svojih ramenih. Izmučeno, potrto in skrajno bojazljivo je drsal dalje. Zavil jo je nalašč v stransko, neobljudeno ulico, da je mogel čimpreje izginiti veselim obrazom in pogledom svojih znancev in tovarišev. Klobuk je potisnil nizko na oči in gledal je v tla. Menda se je zbal, da bi ne spoznali mimoidoči v njem lahkoživca, lenuha . . . in bi se mu rogali. S pogledom, v tla uprtim in s klobukom na očeh je drsal dalje; toliko, da se je izognil človek, ki je šel mimo. Toliko da se ni zaletel vanj, da se ni spodtaknil ob kamen na cesti, da ni butnil ob hišni vogel — s klobukom na očeh in z v tla uprtim pogledom . . .

Ah, leto je preživel zastonj, zastonj je trgal hlače po šolskih klopeh, zastonj je plačeval oče zanj! Kot pfiček na veji je preživel ob petju in pohajkovanju vse leto, brez brige za prihodnjost, veselo, lahkomišno. A danes je napočil dan plačila: lepa prihodnjost je zaigrana, propadel je popolnoma! . . . Zdaj ga oče ne bo dal več v šolo; pasel bo doma krave in kidal gnoj, saj za boljše delo ni . . . »Kaj bo, kaj bo!?!« je ječala njegova potrta duša, in v srcu je začutil ostrino vzdihov, začutil s strahom in v trepetu, da sta mu zaklecali kolena . . . A očitane njegove vesti zdaj ne pomaga nič; kesanje, bridko kesanje je prepozno! . . . »Stran, stran

od znanih obrazov; vun iz mesta, na ptuje, čez mejo!« Pa podviza drsajoči korak in se skriva v skritih ulicah kakor tihotapec. Beži dalje kakor Kaj, s klobukom na očeh in pogledom, v tla uprtim . . .

Oče prihiti za njim. Ugledal ga je bil že prej, njega, z drsajočimi koraki in s klobukom na očeh, in je vedel, kaj to pomeni. Zaječalo mu je srce . . . Hiša se mu je stresla že lansko leto osorej, da je mogel plačati za sina, da ni bilo sramote, ko je prišel domu z dvojko, če ne s trojko v izpričalu. In letos? Lahkoživec že zopet leži! . . . Hitel je torej za njim. Ko ga je dohitel, ga nič ne vpraša: »Bo?« — Saj ga je videl, da se skriva kot ubežnik, da beži kot Kaj, ki je ubil brata. Le za ramo ga prime in ukaže: »Z menoj!«

Sin se stresne, kakor da ga je pičil gad. Ko začuti očetovo roko na svoji rami, mu stopi na čelo mrzel pot. Zaječi obupno, kakor da je treščilo vanj. Iznenadil ga je očetov glas ravno v trenutku, ko ga je najmanj pričakoval ali želel videti očeta. Ubežal bi izpod očetove roke in skrnil bi se pred resnim njegovim obličjem; a oče mu še enkrat pomigne odločno: »Z menoj!« Ta odločni očetov ukaz mu vzame vso voljo in vso moč. Krene za očetom ponižno in pokorno, kakor hudodelec pred čuvajem pravice, brez volje, brez lastne moči. Naj se zgodi karkoli . . .

Pri gospodinji je oče plačeval in rentočil. Sin pa je gledal v tla in molčal. Potem sta pobrala reči in odšla.

»Kam naj nesem, kje imate voz?« zapraša sin boječe.

»Nikjer!« odgovori oče. »Prodal sem konja in voz, da sem plačal zate.« . . .

Oče je zamahnil z roko in šla sta dalje. K sosedovemu sta prisledla in dala ropotijo na voz. Tiho sta sedla na šop slame, ki jima jo je vrgel hlapec zadaj na voz. Lansko leto je prišel oče s svojim vozom po sina. »Voli sem prodal, da sem plačal pri gospodinji,« je dejal tedaj in pognal. Letos ni ne volov, ne konja, ne voza; vse je šlo zanj, vse je vrženo v vodo . . .

V stranske ulice je zavil tudi dijak Janko Savinšek. Dovršil je peto šolo z odliko. Bil je veselje in ponos svojih učiteljev. In vendar je bil videti žalosten in potr! Ali ni mar tudi on nameril korake v zlato prostost? Kaj, ni li tudi njemu posijalo danes ljubo počitniško solnce žarko in toplo?

(Dalje prihodnjič.)

Albertina.

S tala je pod cvetočim, širokovejnim kostanjem ob cesti in brenkala na citre. Ljudje so hodili v gostih gručah po cesti, gledali so dvanajstletno dekletce in se naslajali ob turobnih melodijah mlade umetnice . . .

Imela je črne lase in velike temne oči. Tožno je zrla v napete strune, izvabljala iz njih žalostne akorde, in tihe solze so ji polzele po zagorelih licih. Tapatam se je proseče ozrla na mimoidoče, ihté zaprosila dar in brenkala dalje.

Nad njo so šumeli zeleni kostanjevi listi, klanjali se k belim cvetom in kramljali pripovedke. Pomladnji dih je plaval nad njeno glavo, jo tolažil, hotel razveseliti — ali izvabljal je vedno večinveč solz iz temnih oči. Razposajeni vrabčki so sedeli na zelenih vejicah ter drugovali deklici s porednim čivkanjem — ali ona je bila tako sama, zapuščena . . . In raztužila se je še bolj, in še huje je ihtela. Ljudem pa se je smilila ubožica, pa so zrlí pomilovalno v upadli obraz in metali darov v skodelico, ki jo je imela poleg sebe.

Ali deklice tudi to ni razveselilo. Bila je tako sama, tako zapuščena . . .

Ljudje so hodili po poti veselih obrazov, in pomladnja radost jim je sijala z lic. Smejali so se, šalili in radostili življenja, brezskrbno so zrlí v smehljajoči se svet ter uživali pomlad v vsej obilnosti . . . Kaj so pač znali oni o njeni boli? . . .

Deklica pa je bila tako sama zapuščena . . .

Ali nekdam ni bilo tako. Z mamico sta brenkali ob potih, kjer je hodilo največ ljudi, in lahko sta živeli od milodarov.

Kako je bilo takrat lepo! Ljudje so dajali radi, dajali so mnogo, in ona je bila poleg mamice, pa je spremljala z nežnim glaskom akorde tožnih strun.

Toda mamica je zbolela, hudo zbolela. Ni mogla več hoditi brenkat ob pot; morala je ostati v svoji sobi podstrešnici. In Albertina je ostala pri njej ter ji stregla . . .

Hudo je bilo Albertini tedaj pri srcu. Rada bi bila zapustila mokro sobico, rada stopila izza zadehlih sten v svežo pomladanjo prirodo, kjer bi zopet brenkala na tožne citre. Toda brezmejna skrb za bolno mamico ji ni dopustila tega.

Bolj in bolj so pešale mamici moči. Ni mogla več iz postelje. Včasih je sanjala čudne sanje in govorila nerazumljive besede. In tedaj je bilo Albertino skoro strah . . .

Onega pomladnjega dne pa je bilo mamici nekoliko bolje; govorila je hčerki s tresočim, ljubeznipolnim glasom:

„Albertina! . . . Hčerka moja, ubožica moja! Ničesar nimava več, da bi se preživili. Kako nerada se ločim od tebe, pa se moram! Ubožica, vzemi citre in pojdi prosit milodarov . . . pojdi . . . ubožica! . . .“

Albertina se je sklonila k mamiči, jo objela ter ji močila lica z grenkimi solzami. Potem pa je hitela s citrami na pot, stopila pod oni široko-vejni kostanj, brenkala in ihtela. Usmiljeni ljudje pa so metalí milodare v skodelico poleg nje . . .

Pa pričelo se ji je tožiti po bolni mamiči. Ni mogla več brenkati. Ona mora domov, k mamiči . . .

Vzela je skodelico, spravila naprošene milodare in odhitela domov.

Mučen vzduh jo je objel, ko je stopila v ono tesno sobico. Smrad plesnobe je plaval od ogla do ogla, skozi zamazana okna pa je sijalo veselo majevo solnce — kot bi se ji hotelo rogati v obraz!

Vse je bilo tiho. Le muha je šumela z lahnimi krilci in obsedela na oknu. Mamiča je ležala nepremično na postelji in ni je pozdravila z ljubečo besedo kot navadno.

„Morda spi“, si misli deklica, razburjena od nenavadnega vzduha, ki je tako skrivnostno plaval po sobi — kot bi prihajale črne sence iz polnoči . . .

Komaj čutno, po prstih se bliža trohnjivi postelji, da ne vzdrami speče mamiče. Čudno se ji zazdi, da spi, in srce ji vztrepeče v prsih. Prestraši se nečesa, nevedoč, česa, nevedoč, zakaj. Tako čuden vzduh plava po sobi, njo je res skoro strah.

Plaho se skloni k mamiči ter ji pogleda v koščeni obraz. Vztrepeta ji mlado, vitko telesce: Mamiča ima oči odprte in spi, a vendar ji ne odgovori. Gleda tako čudno, nazaj v strop. In nikamor drugam ne obrne oči, niti ne trene z njimi. Vedno zre le nazaj v strop. Ustnice so ji nabrane v tako čuden nasmeh, kot ga ni videla Albertina še nikdar na njenem obrazu. In bleda lica so ji tako voščena, kot nikdar . . .

„Mamiča!“ zakliče Albertina s plahim glasom, tresoč se po vsem telesu. Pa mamiča se ne gane, se ne obrne v njo. Še vedno gleda tako čudno, topo nazaj v strop.

Deklica vztrepeta. Nič ne ve, kaj se je zgodilo. Zre v mamičo tiho, brez vsakega gibljeja. Le srce ji bije v prsih burneje, nemirneje . . .

Smrtna tišina vlada v sobi — kakor bi bili ravnokar odnesli mrtveca iz nje. In tisti mučni vzduh se razširja ob mokrih stenah, plava iz kota v kot, skrivnostno, sedaj hitreje, sedaj počasneje — kot sence iz polnoči . . .

In tudi do deklice, ki še venomer zre v mamičo s topimi očmi in se niti ne gane, priplavajo te sence, lezejo ji na srce, na dušo . . .

Postane ji tako nekam milo, neznosno v srcu. Kakor bi se budila iz strašnih sanj . . . Dvigne roko visoko pod strop, zaihti s pretresujočim glasom in se vrže na mrtvo mamičo . . .

„Mamiča, dobra mamiča . . .“ zaihti s turobnim glasom. Glasen jok odmeva od sten in moti smrtno tišino. Plesnjivi vzduh pa plava po sobi, iz kota v kot . . .

Tam v mokrem kotu pa so samevale dekličine citre . . .

Ko ji je nemila smrt iztrgala mamico, pričela je živeti Albertina ono brezplodno življenje, o katerem ne vemo, je li sploh življenje. Vidno je bledela dan na dan, ubirala tožne strune ob potu in se v obilih solzah spominjala dobre mamice. Pred nekaj leti pa je sama v cvetu let umrla v isti sobi-podstrešnici, kot njena mati.

In njene tožne citre samevajo sedaj tam v mokrem kotu, v njih pa snivajo večni sen pesni-žalostinke uboge Albertine.

Zvonimir.

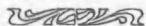
Njiva . . .

Razorana spet je njiva,
zrnje že kalí nam v tleh —
sijaj, sijaj solnce zlato,
čuvaj ga v pomladnih dnéh!

Slane Bog nas zdaj obvaruj,
vse uniči nam lehkó ;
kje potem bi našli kruha,
ki nam miljen je takó ?

Njiva razorana bodi
tudi naša nam mladost,
kar nasejemo sedaj si,
to bo žela „stara kost“ . . .

Taras Vasiljev.

Pri vodnjaku.

(K sliki.)

Sivček in rujavček,
sočne trave síta,
pít k vodnjaku gresta
vodo iz korita.

Če se je napiješ,
čutiš se junaka,
glava ti je modra,
kot ni vedno vsaka.

Vse drugače stopa,
vse mu je napoti,
sebe večkrat zmerja,
tudi nas se loti.

V moder se pogovor
tamkaj zapleteta —
možko govoriti
o ljudeh začneta.

Si opazoval že
včasih hlapca Tinčka,
kadar malo préveč
se napije vinčka?“ —

Drugi dan pa voda
vselej ga ozdravi,
pije jo, da pride
k pameti spet pravi.

Sivček dvigne glavo
in rujavčku reče:
„Glej, kak bistra voda
iz vodnjaka teče.

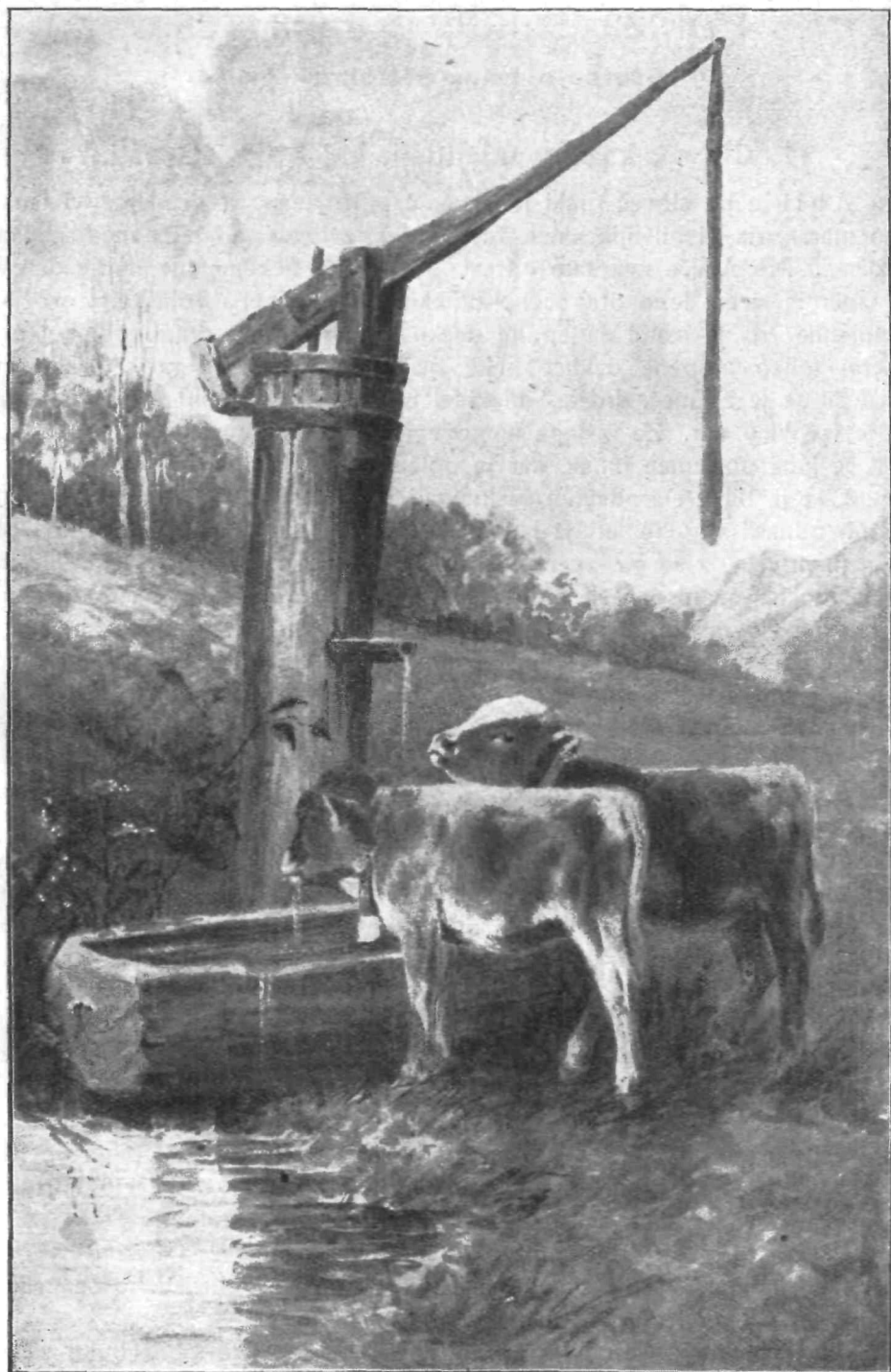
„O, poznam ga vselej,“
mu rujavček pravi,
„kadar kje v gostilni
pamet vso zapravi.

Voda — to studenec
prave je modrosti!
A pijače druge —
viri so norosti.“ —

Taras Vasiljev.

==== Pri vodnjaku. ====

Pol za smeh, pol za res.

Iz torbe o. Ivana Svetokriškega.

(Priredil Josip Balič.)

11. Človek kaže v mladosti, kaj bo v starosti.

A h i l je bil sloveč grški junak za časa trojanske vojne. Njegovi starši niso marali, da bi bil njih sinek kedaj vojak, zato so ga izrejali med samimi deklicami. Ko Ahilče nekoliko odraste, dado mu nekega dne dvojce darov na izber in sicer: lepo dragoceno obleko, pa različnega vojaškega orožja. Ali menite, da je maral nadepolni dečko kaj za pisano, drago obleko, po katerej toliko hrepene deklice? Nič, prav nič! Mikala pa ga je čelada, in navdušil se je za meč. In dasi ni videl poprej nikoli takih reči, vendar si jih je izvolil v dar. Že iz tega njegovega čina so sklepali navzoči, da bo Ahil še kdaj pogumen junak, kar je potem tudi v resnici bil.

C i r je bil v starodavnih časih kralj perzijanski. Kmalu po rojstvu so ga bili odnesli v gozd ter ga izpostavili zverem, da bi ga požrle. Pravljica pa nam pove, da se ga zverine niso doteknile, marveč so ga dojile in redile, dokler ga niso našli neki pastirji ter ga odvedli s seboj. Med temi je vzrastel v čvrstega in nadobudnega dečka. Po svoji živahnosti in nadarjenosti se je Cirče tako prikupil svojim rediteljem, da so ga nehotoma ubogali v vsem ter ga spoštovali kakor svojega gospoda in kralja. Bilo je pa tudi vse njegovo vedenje uprav kraljevsko. Mesto žezla je nosil v roki dolgo palico, mesto krone bršljinov venček; a za prestol mu je služil visok kamen, na katerem je stojé ukazoval. Vse to je značilo bodočega kralja. In res je postal Cir pozneje mogočen kralj.

O s v. A m b r o ž u čitamo, da so mu nanosile čebele, ležečemu v zibelki, okoli ust vse polno medu. Iz tega so sodili ljudje, da bo Ambrožek kdaj še velik učenjak in govornik. In tako je tudi bilo. Ambrož je postal škof, cerkveni učenik in sloveč pridigar. Njegovi temeljiti spisi so polni medu, to je: polni žive vere in božjega duha. Sv. Avguštin se je izpreobrnil baš po pridigah Ambroža, ki jih je hodil poslušat.

E l i z a b e t o, hčerko portugalskega kralja, so nesli enkrat, ko so jo še pestovali, v kraljevo zakladnico, kjer je bilo nakupičenega mnogo dragocenega lepoticja, zlasti biserov, ki so se že od daleč blesketali. Ko so ji razkazali vse, jo slednjič nagovore, naj si kaj izbere izmed lepih reči. Ko to zasliši Lizika, upre milo svoji očesci na sv. razpelo, ki je viselo na stani, pokaže s prstičem nanj ter ga hoče imeti. Snamejo torej razpelo, da ji ugođe. Ona pa ga pritisne ljubeznivo na svoje srcece ter ga ne da več iz rok. Nje kraljevi oče to videč vzklikne ves vesel: „Lizika bo še velika častilka križanega Jezusa“. Postala je res svetnica.

Ko je bil s v. K a r o l b o r o m e j s k i še otrok, je s posebnim veseljem zidal in postavljaj oltarčke. Vse, kar je videl, da vrše duhovniki v cerkvi, je zvesto posnemal doma pred svojimi oltarčki. Tako so se kazala na njem znamenja duhovniškega poklica. In postal je res duhovnik in pozneje slaven nadškof milanski.

Sanjavi Janko.

Otroška gluma v enem dejanju. — Spisal P. R. Lehnhard. — Poslovenil Fr. Ločniškar.

Osebe:

^{človek} Janko.	^{človek} Krojač Kozlè.
^{sestavica} Njegova mati.	Črevljarski vajenec.
^{človek} Vila.	Mirko, { slugi.
^{človek} Princeza.	Stanko, {

Dekoracije: Gozd. — Spredaj na desni rušnata klop.

1. prizor.

(Janko.)

Janko (deček v siromašni kmetiški obleki, v dokolenkah, zakrpanem jopiču, cokljah itd., leži na rušnati klopi, gleda sanjavo v zrak in govori zaspano):

Najrajši v senco sem zahajam,
polegam in se sanjam vdajam.
Nič s tem ni zadovoljna mati,
ker v knjige čè me zakopati.
Pisaril naj bi, bral, številil —
ves dolgi dan se péhal, silil.
Ubežal sem že večkrat staršem,
V zasmeh sem reva vsem tovaršem.
Kjer morejo, me le jezijo,
„sanjavi Janko“ mi velijo.
Zaziblji, vetrec, zdaj me v spanje —
bridkost spodé mi lepe sanje.
Počil bom tukaj, in črez kratko
o vilah bom zasanjal sladko.

(Govori bolj počasi, kakor v polsnù.)

Da prišla bi iz gošče vila
tu sèm in me razveselila!
Seveda blaga, dobrodelna —
in v njeni roki čudodelna
palica . . . Kaj želel bi imeti? —
Ah, takih vil pač ni na sveti.

(Zaspi.)

2. prizor.

(Janko. Vila.)

Vila (v svetli, blesteči vilinski obleki, s čarovno palico v rokah, nastopi z leve strani):

Pa vendar, Janko! Taka vila,
glej, prèdte je sedaj stopila.

Janko (ležeč, kakor v spanju):

O, hvala, dobra vila ti,
v svetlobi zrèjo te oči.

Vila:

Besede tvoje čula sem,
do tebe sèm priplula sem,
da ti izpolnim srčne želje.
A moje tudi čuj povelje:
Prav pameten v izberi bodi!

Janko (se nekoliko dvigne):

Kaj človek tu naj mnogo sodi?
Če moji češ ustreči želji,
daj, po mojem naj povelji
vse v prirodi se ravna!
To skromna želja je srca.
To, vila, — prosim te lepo —
da vse mi brž poslušno bo!

Vila:

Velike ti imaš željé!
Pa bodi, ker zaupaš v mé!
Le ta pogoj naj ti nastane:
Kar boš dobil bogastva, hrane,
vse samo tvoje more biti.

Janko (skoči veselo pokonci):

Pritrdim! Vse se to zgodi ti!

Vila (pomenljivo):

Posnemaj v hrani bogatine —
nikomur proč ne daj drobtine;
a če ne boš tako ravnal,
iz kruha kamen bo postal!

Janko (mirno):

Kaj bi za druge pač se menil?
Najbolj sem vedno sebe cenil! —
O, hvala ti iz duše cele —

Vila (resno):

Naj žal ne bo ti ure te-le!
(Odide mimo Janka.)

3. prizor.

(Janko, potem Kozlè.)

Janko (sam):

O, hvala tebi, dobra vila!
Izkusim tvoja zdaj darila.

(Ključ):

Krojača si želim imeti, —
Z obleko brž me preseneti!

Kozlè (v izpačeni krojaški krinki, s kozjo brado itd., nese na rami bogato okrašen plašč, priskaklja z leve in se globoko prikloni Janku):

Ah, vaš pokorni — mè-è-è —
krojaček tu sem jaz Kozlè.
Gospod, po mene ste veleli —
obleke bodete veseli!

(Obleče Janku plašč.)

Janko (po strani):

O tem pač sanjal nisem jaz!

(Glasno):

Vse kot po meri! Kakšen kras!

Kozlè (zadovoljno):

Po što je kronic tak-le vatel —

Janko:

Postrežljiv ti si mi prijatelj!
Suhota tvoja se mi smili —
Želim zdaj mize brž z jedili,
vesepolno, kar jih more nesti —!

4. prizor.

(Prejšnja. Mirko, Stanko.)

Mirko in Stanko (slugi v kričeči, bogati opravi, prineseta od desne strani mizo z jedili in s pijačami bogato obloženo. Postavita jo na sredo odra. Oba):

Gospod, kar velel si izvesti!

(Se priklonita Janku.)

Janko (veselo):

Oj miza, polna vseh sladkosti! —
To morala v oči bi bosti
zdaj dečke, ki so me zmerjali,
„sanjavi Janko“ mi dejali.

(Slugama):

Prisédita k gostiji naši!

Mirko in Stanko (hkrati):

Midva, gospod, sva slugi vaši.

Mirko (se pokloni):

Rekó mi Mirko —

Stanko (se pokloni):

Meni Stanko.

Janko:

Lepó, pozneje bolj natanko!

Mirko in Stanko (prineseta vsak po dva stola, ki jih postavita okrog mize: Dva v ozadje, na levo in desno pa po enega):

Janko (nadaljuje):

Želim, da mi sedaj črevljar
prinese lepih črevljev par!

5. prizor.

(Prejšnji. Črevljarski vajenec.)

Vajenec (v obleki, kakršne nosijo vajenci, s predpasnikom itd., toda v jopiču. V rokah ima par lepih črevljev; pred Jankom se smešno prikloni):

Pošilja mojster me Kneftráč
sèm s črevlji. Jaz sem pomagáč —
Lahko pomerim jih mordà?

Mirko (ponudi Janku stol).

Janko (sede in odloži coklje):

Prav veselí me vljudnost ta!

Vajenec (obuje Janku črevlje).

Stanko (dene coklje k rušnati klopi).

Janko (opazuje črevlje in vstane):

Povej, da me zadovoljuje!
Imé? . . .

Vajenec (mu seže v besedo):

Kneftráč se imenuje.

Priznan črevljár je mojster ta —
nesrečno roko le ima!

(Se praska po hrbtu.)

Mirko (postavi stol na prejšnje mesto).

Kozlè (opazuje medtem jestvine na mizi).

Janko:

V imenu mojem mu povej,
da tepsti te ne sme odslej!
Lahko ostaneš zdaj pri meni;
s krojačem dolgčas si preženi.

Kozlè:

Velika čast to — mè-è-è
za mè, ki sem krojač Kozlè.

Vajenec:

A tudi zame čast velika —

(Pri strani):

kako k obedu me že mika! —

Janko:

Princezo rad bi še pozval,
prav táko, kot sem v knjigah bral.

6. prizor.

(Prejšnji, princeza.)

Princeza (v fantastični, bogato okrašeni opravi, s krono itd., nastopi z leve strani):

Pozdravljen mi, predragi Janko —

Janko (po strani):

Ah, že je tukaj! Prav natanko kot tista v knjigi na podobi!
Obraz dobroten, v vsi milobi —

(Glasno):

pozdravljena princeza naša —

Vajenec (po strani):

Kaj se z jedjo takó odlaša?

Princeza:

Želèl k gostiji si me svoji? —

Janko:

Da, vsi ste tukaj gosti moji.

Mirko (tiho Stanku):

In midva tudi? Smeh me grabi —

Princeza (Janku):

Seznaniť nas prej ne zabi!

Janko:

Predstavljanje lahkó začnete.

(Záse):

Kako ta stvar se čudno plete.

(Premišlja.)

Princeza (kaže na Kozléta):

Kakó, gospod, se zóve tale?

Janko:

Moj kro- (popravi) moj mojster šale!

(Pri strani):

Oh, takega še nikdar ne!

Kozlè (se prikloni princezi):

Ime mi častno je Kozlè —

Princeza:

Seveda tudi plemeniti?

Kozlè:

O, vsak krojaček ima niti. —

Princeza (kaže na vajenca):

A kdo pa oni gost je tvoj?

Janko (hitro):

Črevljarjev prej, zdaj tajnik moj.

(Dá vajencu znamenje, naj odstrani predpasnik.)

Vajenec (odveže predpasnik, in ga vrže v stran.)

Velika čast —

Princeza:

Me veseli!

Mirko (smeje Stanku):

Krojači in črevljarji vsi! —

Janko:

Izvolite k obedu iti!

Li smem, princeza, te voditi?

(Ji podá roko.)

Kozlè (da vajencu roko):

Pa pojdiva midva bolj zad!

Vajenec (pri strani):

Saj čas je, mene tare glad!

(Se vsedejo takó-le):

Janko (slugama):

Lepó zdaj gostom mi strezita, vse po gospôsko naredita!

Mirko in Stanko (polnita čaše).

Janko (nadaljuje):

Najprej dvignimo svoje čaše na zdravje, čast princeze naše!

(Pije s slastjo.)

Princeza, Kozlè in vajenec (pijejo ravnotako, a odmaknejo takoj čaše od ustnic in pokažejo prevarane obraze).

Janko (po kratkem odmoru):

No, kaj zgodilo se je, gosti?

Ni čuti klicev nič radosti?

Princeza:

O Janko, kaj naj to pomeni, da same vode dal si meni?

Kozlè:

Pod mizo kmalu bi se zvrnil —

Vajenec (nevoljen):

Pijačo to bom vedno črnil!

Janko:

Kaj slugi vino sta izpila?

(Slugama.)

Saj vendar vina sta nalila?

Mirko:

Gotovo! Vendar samo vi ste deležni te pijače čiste —

Stanko:

Če polnim drugemu posodo, jaz vidim tēči samo vodo.

Janko (zmešan):

Ah, oprostite — in kaj jejte —

Princeza (pokusi):

Fej, to je svinec!

(Odloži vilice.)

Kozlè (ravnotako):

Podkev, glejte!

(Pokaže zarjavelo podkev.)

Vajenec (kaže velik kamen):

Oh, to so strašne bolečine!

(Vstanejo nevoljni.)

Princeza:

Kdo bo prebaval te tvarine?

Ne sme kaj takega se dati! —

Ti si se hotel norčevati!

To je sramota in zločestvo —
povrnem v svoje se kraljestvo!

(Ponosno odide.)

Kozlè:

Kaj hočem tu sedeti še?

Se priporočam — mè-è-è!

(Odide.)

Vajenec:

Naj le me bije gospodar,

vsaj jed želodcu ni na kvar!

(Pokaže Janku „osle“ in odide.)

Mirko:

Pri taki hrani —

Stanko:

tem ravnanji —

Oba:

še midva greva od vas strani!

(Se primeta pod pazduho in odideta.)

7. prizor.

(Janko.)

Janko (sam, sede; po kratkem odmoru):

Ah, zdaj šele mi razjasnjèn
besed čarobnih je pomen

(Počasi ponavlja):

„Posnemaj v hrani bogatine,
nikomur proč ne daj drobtine!“ —
Dejal sem si: „To bo lahkó!“ —

(Vzdihuje):

Sedaj pa je tako prišlo..

(Porine jestvine nevoljen od sebe.)

Kaj vina hočejo, jedi mi?

Saj samemu nič ne diši mi.

(Počasi, razkazujoč):

Kakó drugačno vse je bilo
doma ubožno nam kosilo!
Nam mamica je juhe dala —

in jedla je še „punčka“ mala, —
ki jo je pestovala Neli.

Vsi skupaj smo lepo sedeli
na eni klopi, v lepem redi —
to dalo je svečanost jedi!

In nismo prej se dotaknili
kosila, da smo odmolili.

Da bi Boga ne zahvalili,
nam niso mamica pustili.

O dobra mati! Jutro mnogo
prineslo ti je skrb, nadlogo.

(Vzdihuje):

Da moral oče je umreti!

Zdaj sama morala skrbeti
za otročiče si uboge. —

(Kratek odmor.)

Prej nisem znal za te nadloge. —

(Žalostno):

Bil sem ji morda še v trpljenje —
po domu čutim koprnenje!

(Si obriše oči.)

Težko mi je — menda vsled tega —
ker danes vse od mene bega. —

Tako sem sam, da se bojim.

Da vsaj kdo pride, si želim!

Ah, vendar moram to priznati,
da tebe rad bi videl, mati!

8. prizor.

(Janko, njegova mati.)

Mati (z leve, oblečena kot beračica, z berglo itd.)

Na glavi ima ruto, hodi počasi in upognjeno,
govori proseče in utrujeno):

Gospod, vi pomagajte mi
in kosček kruha dajte mi!

Ah, glad me že takó mori —

Janko (záse, sočutno):

Uboga, beračica ti!

(Glasno):

Ne morem ti pomagati!

Beračica:

Kaj nimaš dosti blága ti?

V obilici vsega imaš,
a njej, ki strada, nič ne daš?

Janko (bolestno):

Težko je, nemogóče to!

Kar tebi dam, vse kamen bo!

Beračica:

O, ti si trd, norčuješ se!

Janko (zase):

Krivično res huduješ se!

(Se obrne v stran.)

Beračica:

Da ni moža bil vzel mi Bog,
bi ne beráčila okrog,
nadlegovala nič ljudi —

Janko (zase, zadét):

Ah, tale glas se znan mi zdi! —

Beračica:

Brez dóma sem, možá, otrók,
oslepil me je skoro jok, —
Oh vsi hudó smo gladovali!
Otroci v smrti so zaspali. —
Opora mojih starih let —
otrok najstarši — šel je v svet,
ah, ni lepó, ljubó ravnal —

Janko (pazno):

Kakó se je imenoval?

Beračica:

Prijazen deček! Reklo vse
„sanjavi Janko.“ njemu je.

Janko (obupno):

Oh, kakšna je sramota to!
(Pade pred beračico na tla.)
Glej, mati — sinku daj rokó!
(Začne ihteti.)

Beračica:

Ne uganjájte tukaj šal! —
Moj Janko v smrti je zaspal.
V obleki taki, kot ste vi,
ne bil bi Janko žive dni!

Janko (se dvigne):

Vobraz prijaznió mi poglej —
če sina ne spoznaš, povej!

Beračica (ga opazuje in odkimuje z glavo):

Ugaša že mi luč oči,
a vem, da Janko niste vi. —

Janko (se obrne obupan proč).

Beračica:

Oh, da bi zrla kratek čas
še sínu svojemu v obraz!

Janko (poslušá):

Kaj slišim? Ne jeziš se ti
nanj, ki ti jemlje luč oči
in dela toliko gorjá —

Beračica:

Vse mu odpuščam iz srca!
Naj mati še tako trpi,
vse iz ljubezni odpusti.

Janko (premagan):

O mati —

Beračica (se brani):

Ne, to ni za smeh!

Naj odpusti vam Bog ta greh,
da z revo tu se šalite,
in srce revno žalite! —

(Se obrne, da odide)

Beračit dalje grem sedaj.
Prepotovala mnog bom kraj,
dokler iz dola me nadlog
ne reši dobrotljivi Bog. —
Le Janka zreti še želim,
če ni mordà že konec z njim ...

(Odide omahovaje na desno.)

9. prizor.

(Janko, potem Mirko, Stanko, Kozlè, vajenec.)

Janko (sam):

Od bolečin srce mi počí,
pri vili tudi ni pomôči!
Slepila sreča je srce,
ker mislil sem samó na se.
Prepozno je, a zdaj spoznam,
da srečen ni, kdor vživa sam
vesele in bridkostne dni
ter z drugimi jih ne deli. —

(Opazuje jedi.)

Kaj hočem s tem sedaj storiti,
če nič ne morem razdeliti?
Želim, da slugi pritečeta,
jedila zopet odneseta.

(Mirko in Stanko hitro nastopita.)

Mirko:

Že tukaj sva, kot si želel —
(Gre k mizi)

Stanko (Mirku):

No, vzdigni no! Saj ni pepel!
(Oba pograbitá mizo.)

Janko:

Obleka ta ne veseli me,
pod njo že kar srcé boli me.
(Sleče plašč.)

Rad odložim to breme z rame —
Kozlè naj pride in ga vzame.

Kozlè (prav hitro):

Tu, Janko, sem že tu, da te
obleke rešim — mè-è-è!

(Vzame plašč.)

Janko:

Več črevlji me ne veselijo.
Pripravní nič se mi ne zdijo.
(Sezuje črevlje in obuje svoje coklje.)

Kot prej, obujem se sedaj —
črevljar naj vzame té nazaj!

Vajenec (nastopi zelo hitro):

Tu sem! Po črevlje sem pritekkel,
ker gospodar takó je rekel.

(Vrže črevlje črez ramo.)

Vsi (razen Janka odidejo s svojimi rečmi).

10. prizor.

(Janko, potem vila.)

Janko (sam, gleda za njimi):

Le pojte s svojimi zakladi!

(Gre k rušnati klopi.)

Tu sédel bom, kjer po navadi
so našli me pretekle čase,
ko sanjal sem, zamišljen váse.
Da mogel čas nazaj bi priti,
pač boljše znal bi ga rabiti!
Prenovil svoje bom življenje,
ne bom več materi v trpljenje:
vse lepše bom začel živeti —
za njo truditi se, trpeti.

(Se razlekne počasi po klopi; govori, kot
bi bil utrujen.)

Želim si, ker mi je hudó,
da bil odslej bi zopet to,
kar bil sem prejšnje srečne dni —
le malo boljše pameti — —

(Zaspi. Razpostavljeno vse zopet prav tako
kot v prvem prizoru.)

Vila (z leve):

No, želja ta me veseli!

(Se ga lahko dotakne s čudodelno palico.)

Krasnejših da naj Bog ti dni.

Pokaže naj ti pota nova —
da v delu iščeš blagoslova!

(Mimo Janka, odide na desno.)

11. prizor.

(Janko, mati.)

Mati (sedaj v navadni kmetiški obleki, pride
z leve):

Ho, Janko! — Kje pač mora biti? —
Saj v gozd so videli ga iti!

(Gre v ospredje, ne da bi zapazila Janka.)

Takó ves dan se mi potépa —
oh, predrugačiti ga ni moč zlepa!
Kaj res ne da na tem se sveti
brez bolečin, skrbi živeti?
Kam lahko zajde siromak,
če bo ostal naprej še tak!

Janko (v spanju):

Dobrotna vila, hvala ti!

Mati (poslušaj):

Kako? Kdo tukaj govori?

(Gre h klopi, opazi Janka.)

Na, tu leži! Sevè, sevè — — —

(Ga stresè.)

Lenuh ti, kar brž na nogé!

Janko (še v spanju):

Črevljar, princeza in Kozlè —

(Vstaja in si mane oči.)

kje ste sedaj? Zbežali ste?

Mati (záse):

Ves v sanje je še zatopljen —

Janko (spozna mater, veselo iznenaden):

Ti tu — o sreča — ni to sen?

Oh mamica, ti res si tu?

(Jo objame.)

O hvala dobremu Bogú!

Odpusti dobra mati mi,

ker delal sem ti le skrbi.

Poučil mene zdaj je sen —

tvoj sin sedaj ne bo več len

Izbral si bom zdaj pota nova —

iskal le v delu blagoslova!

Mati (ganjena):

To pravo je, o dete moje —

(Ga poljubi.)

Janko:

Domov me vleče, da spet svoje

objamem séstrice in brate,

ni mar mi več gostije zlate!

(V tem, ko se odpravlja z materjo.)

Lenoba jle minila, mati,

drugačen hočem zdaj postati!

(Medtem, ko odhajata oba zadovoljnih obra-
zov, pade zavesa.)

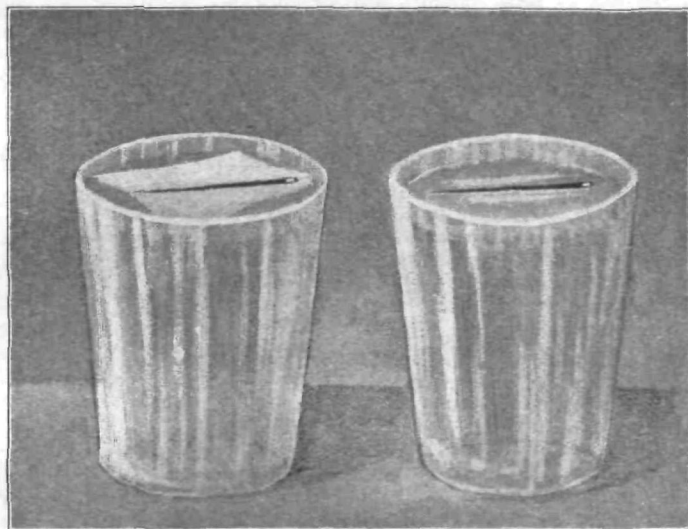

Listje in cvetje.

Koristna zabava.

(VIII. Zveznost in sprijemljivost.)

Igla plava na vodi. Bržkone je že kdo izmed vas izvršil kdaj, kar kaže naslednji poizkus. Nalij kupo blizu do vrha z vodo, vzemi iglo, majhno in ne predebelo šivanko, ter jo položi na vodo, da bo vrh vode plaval. Izprva ne bo šlo lahko. Pomagamo si pa takole: na vodo položimo košček prav tankega (svilastega) papirja in na ta papir iglo. Ko se papir namoči, pade na dno, igla pa bo ostala vrh vode. Ko smo si pa že pridobili nekoliko spretnosti, ne bo več treba papirja za ta poizkus. Zlasti če iglo prav varno z majhnimi kleščicami položimo na površino vode, tako da se hkrati oba konca dotakneta vode. Še lažje bo, če iglo poprej obdrgnemo z oljem. Pa ne le igla, celo večji obroček iz žice plava na vodi, če prav ž njim ravnamo. V ta namen nalijemo v skledo vode in na vodo položimo prav rahlo obroček iz žice, tako da se bo povsod hkrati dotaknil vode. Tudi ta poizkus se bo lažje posrečil, če obroček pomažemo z oljem. Pri obeh poizkusih bomo opazili, da se okrog igle oziroma obročka napravi dolbina, jamica v vodi, kjer leži igla ali obroček.

Št. 6.

Kaj je vzrok, da tu plava železo na vodi? Naravoslovci si mislijo telesa sestavljena iz majhnih delcev, ki jih imenujemo molekule. Te majhne delce drži neka medsebojna sila skupaj. Po velikosti in moči te sile razločujemo, kakor vsi veste, trojne vrste teles: trda, kapljivo tekoča in raztezno tekoča ali plinasta telesa. Pri trdih telesih more le kaka zunanja sila ločiti posamezne dele. Pri kapljivih telesih pa je že lastna teža posameznih delcev vzrok, da se razgibljejo. Zato moramo tekočine hraniti v posodah, ki imajo dno in stranske stene. Delci raztezno tekočih teles pa imajo tako rahlo zvezo med seboj, da se sami od sebe razpršujejo na vse strani in jih moremo zato shraniti le v popolnoma zaprtih pripravah. Ta moč, ki drži posamezne delce telesa skupaj, se imenuje zveznost (Kohäsion).

Telj sili podobna je pa druga, ki se imenuje sprijemnost (Adhäsion). Loči se od zveznosti le v tem, da sprijemnost deluje ob površju med dvema ločenima deloma telesa ali med dvema raznima telesoma, zveznost pa deluje med delci enega in istega telesa.

Da deluje sprijemnost med dvema trdima telesoma, se lahko prepričamo, ako položimo dve stekleni plošči drugo vrh druge. Sprimeta se tako, da je treba posebne sile, ki ju spet loči. Sprijemnost deluje tudi med trdimi in kapljivimi telesi. Če položiš roko nad vodo in jo hočeš spet odmakniti, začutiš neko privlačno silo med roko in vodo.

Če primerjamo zdaj obe sili pri zgornjih dveh poizkusih med seboj, opazimo tole: če je zveznost večja kot sprijemnost, se telo, ki ga položimo na vodo, ne bo omočilo in če ni pretežno, bo plavalo vrh vode. Okrog dotičnega telesa bo nastala v vodi jamica. Nasprotno pa se zgodi, če je sprijemnost večja kakor zveznost. Voda se v tem slučaju hitro oprime telesa, in če je težje kot voda, bo padlo na dno. Pri naših dveh poizkusih je prav to zanimivo, da železo, ki je težje kot voda, ne pade na dno in je torej med železom in vodo sprijemnost večja kot zveznost vode. S tem pa, da smo iglo ali obroček prav rahlo in varno položili na vodo, smo prepričali, da sprijemnost ni zmaga zveznosti vode. Zato smo dalje rekli, da je bolje, če iglo namažemo z oljem, ker med oljem in vodo je sprijemnost majhna.

J. D.

Modrost v pregovorih, domačih in tujih.

Beseda.

Besede izgovorjene nihče več ne vžene. — Beseda se lažje zamolči kot prekličje. — Besede ni mogoče več požreti. — Rečeno je rečeno. (Ako je kdo rekel kaj napačnega, se ta napaka ne dá nikdar več popolnoma popraviti, n. pr. pohujšljive, obrekljive, žaljive besede. Isto velja o nepremišljeno izrečenih obetih, zaupanih skrivnostih i. t. d. Torej je treba dobro premisliti, preden kdo kaj reče.)

Desetkrat obrni besedo v ustih, preden jo izgovoriš. — Besede je treba tehtati na zlati tehtnici. (Tehtnice, na katerih se tehta ztato, morajo biti zelo natančne, ker gre za veliko ceno. Preimenitna reč je tudi vsaka beseda; torej je treba zelo paziti nanjo, preden se pošlje med svet.)

Lepa beseda najde lepo mesto. — Dobra beseda dobi dober odgovor. — Prijazna beseda odpira vrata in srca. — Krotka (rahla) beseda jezo utolaži. — Dobra beseda bolj ohladi kot mrzla voda. — Lepa beseda je vselej dobra. — Dobro besedo vsak rad sliši. — Z dobro besedo ne raniš nikogar. — Dobra beseda celi, huda rani. — S prijazno besedo se suše oči. — Dobra beseda veliko zmore, pa malo stane. (Že to, da je toliko hvalnih pregovorov o dobri, lepi in rahli besedi, naj nas nagiblje, da bodi vsikdar blagohotno naše govorjenje. To pa še tem bolj, ker z lepo besedo poklonimo bližnjiku dragocen dar, ki nas nič ne stane.)

S prijazno besedo se več doseže kot s šibo. — Kogar beseda ne udari, tega tudi palica ne. — Z lepo besedo se spravi krava v hlev. — Prijazna beseda in prijazen pogled še divje zveri privabi. (Kdor ne mara za lepe

opomine, mu tudi kazen ne bo kaj prida pomagala.)

Dobra beseda, uzda in ostroga — stori, da konjček uboga! (Prijazno in krotko učiti, modro zabranjevati hudo in priganjati k dobremu je jedro uspešne vzgoje.)

S trdo besedo nihče ne dela dobičkov. — Huda beseda bolj rani kot nabrušen meč. (Kakor si človek z lepo besedo pridobiva srca, tako si jih odtuja s hudo in trpko.)

Majhne besede vzbude večkrat velik prepir. (Kolikrat se spró še sicer dobri ljudje za prazen nič. Da bi pač hoteli to prav premisliti!)

Zastavica.

(Priobčil Fr. Kramar.)

S p jo čislajo možjé
in v ustih mnogokrat držé;
z l kaj lepo je drevó,
Slovcem zlasti je ljubó;
skoz š svitloba sije k nam,
(pa dobro vem, da tudi k vam);
s pa rabi še pisar,
pa tudi kuhar in zidar.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Rebus.

(Samo za latince.)

O quid quia te
be bis bia abit.

(Rešitev in imena rešilcev v prihodnji številki.)

Odgonetka zastavice v št. 4.:

Skrivnost.

„Vrtec“ izhaja 1. dné vsacega meseca in stoji s prilogo vred za vse leto 5 K 20 h, za pol leta 2 K 60 h — Uredništvo in upravništvo sv. Petra, cesta št. 78, v Ljubljani.